

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่จะกล่าวในบทนี้จะเป็นการนำเอาหลักการ
ความคิดเห็น ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้เสนอเรียงตามลำดับดังนี้

1. ความหมายและความจำเป็นของการฝึกสอน
2. จุดมุ่งหมายของการฝึกสอน
3. ความหมายและความจำเป็นของการนิเทศการฝึกสอน
4. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกสอน
5. บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์
6. คุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์
7. ความรู้ความสามารถในการนิเทศการฝึกสอนของอาจารย์นิเทศก์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความจำเป็นของการฝึกสอน

การฝึกสอนหรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครู เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งของนักศึกษาคู เพราะเป็นประสบการณ์ตรงที่สถาบันการผลิตครูจัดให้นิสิตนักศึกษาคูได้ออกฝึกปฏิบัติเพื่อทำหน้าที่ครูอย่างแท้จริง ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการฝึกสอนไว้หลายทัศนะ เช่น

เจริญผล สุวรรณโชติ (2524: 59) กล่าวถึง การฝึกสอนหรือวิชาชีพระดับปฏิบัติว่า เป็นวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนโดยอาศัยการปฏิบัติเพื่อหาประสบการณ์จริงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้

ผู้เรียนมีโอกาสใช้ทฤษฎีที่ตนเองได้เล่าเรียนมา นำเอามาทดลองใช้ อันเป็นการสร้างเสริมรากฐานของวิชาชีพของตนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

เฉลิม มลิลา (2527: 6) กล่าวว่า การฝึกสอน คือกิจกรรมการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาที่จะเป็นครูได้พิสูจน์และทดสอบ "คุณลักษณะและความสามารถแห่งตน" ก่อนที่จะออกไปเป็นครู โดยทดลองสัมผัสกับประสบการณ์การสอนจริงในโรงเรียนฝึกสอน เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะเป็นครูให้มากที่สุด

อัจฉรา ประไพตระกูล และคณะ (2522: 1) ได้กล่าวว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (Professional Experience) เป็นประสบการณ์ทั้งหมดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลในระดับหรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงได้รับโอกาสให้ทำการสังเกตการณ์เรียนการสอน ร่วมมือทำงานฝึกทำการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเสริมสร้างให้ผู้ที่จะเป็นครูเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ตลอดจนหลักการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอน

กรมการฝึกหัดครู (2525: 5) ได้กล่าวถึงความหมายของประสบการณ์วิชาชีพครูว่ามีความหมายไม่จำกัดเฉพาะการฝึกสอน เช่นที่เคยทำ แต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่จะเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูให้แก่ผู้เรียน การจัดประสบการณ์วิชาชีพอาจจัดเป็นกิจกรรมหลายรูปแบบและหลายทาง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและมีความเข้าใจงานของครูเท่าที่ครูผู้เริ่มการสอนจะพึงมี

ละเมียด ลิมาอักษร (2518: 1) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูว่า เป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่งในชีวิตนักเรียนฝึกหัดครู นักเรียนฝึกหัดครูควรเข้าใจถึงความมุ่งหมายอันแท้จริงของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทำหน้าที่ที่พึงมีต่อครูนิเทศการสอน ตลอดจนความรับผิดชอบที่มีต่อโรงเรียนและต่อเด็ก ความเข้าใจเหล่านี้จะช่วยให้เกิดความแน่ใจในการปฏิบัติงานและความมั่นใจในตนเอง ช่วยให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ดำเนินไปด้วยดี ความคิดริเริ่มและประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ครูในอนาคต

จากความหมายของการฝึกสอนหรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น มีความหมายกว้างขวางมาก และพอสรุปได้ว่า การฝึกสอนเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่สถาบันผลิตครูจัดขึ้นสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จริงสามารถนำความรู้ภาคทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นแนวทางสำคัญ สำหรับการเป็นครูต่อไปในอนาคต

ดังนั้นการฝึกสอนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อนักศึกษาและสถาบันการผลิตครู ดังที่ จอห์น ยู. ไมเคิลลิส และพอล อาร์. กริม (John U. Michaelis and Paul R. Grim 1953: 1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกสอนว่า การฝึกสอนจะช่วยสอนให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ของครู สภาพห้องเรียน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งจัดว่าเป็นการสะสมประสบการณ์เอาไว้ เพื่อที่จะได้นำไปใช้เมื่อออกไปประกอบอาชีพครู ส่วนเกล เอ็ม. อินโลว์ (Gail M. Inlow 1956: 43) ได้ให้ความเห็นว่า การฝึกสอนไม่ได้ให้ผลประโยชน์แก่นักศึกษาฝึกสอนเท่านั้น แต่การฝึกสอนเป็นสิ่งที่ใช้วัดคุณภาพของโครงการฝึกหัดครู เพราะทำให้สถาบันฝึกหัดครูทราบถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการฝึกสอนให้ดีขึ้น

สโตนส์ และมอริส (Stones and Morris 1972: 245) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกสอนว่า นักศึกษาฝึกสอนจะได้รับประสบการณ์หลายอย่างจากโรงเรียนที่ไปฝึกสอนซึ่งประสบการณ์เหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการประกอบอาชีพครูในอนาคต เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าสูงหาไม่ได้จากกิจกรรมอื่น ๆ

อัจฉรา ประไพตระกูล (2521: 40) กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการฝึกสอนไว้ดังนี้

1. การฝึกสอนเป็นการนำเอาความรู้จากสถาบันฝึกหัดครูมาใช้
2. ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ครู สภาพห้องเรียน ทำให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างดีก่อนจะออกไปสอน
3. เป็นสิ่งวัดคุณภาพของโครงการฝึกสอน จะทำให้สถาบันฝึกหัดครูได้ทราบถึงข้อบกพร่องของตนเองและทำการปรับปรุงการฝึกสอนให้ดีขึ้น
4. การฝึกสอนเป็นการเสริมสร้าง พัฒนาบุคลิกภาพ ปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับภาวะของการเป็นครู
5. การฝึกสอนทำให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จักและเข้าใจคุณภาพของงานครูและสภาพชีวิตของชุมชนที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร

เฉลิม มลิลลา (2527: 13-15) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการฝึกสอนไว้ดังนี้

1. นักศึกษาฝึกสอนจะได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนโดยตรง
2. นักศึกษาฝึกสอนมีโอกาสได้นำความรู้และประสบการณ์ด้านทฤษฎีไปทดลองฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง จนเกิดประสบการณ์ ความสามารถ และทักษะ
3. นักศึกษาฝึกสอนได้พัฒนาความเจริญงอกงามในด้านคุณลักษณะและบุคลิกภาพแห่งตน (Self Personal Growth) ไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาและช่วยนักเรียนให้มีพัฒนาการความเจริญก้าวหน้า
4. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ พัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม
5. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยใช้หลักวิชาเหตุผล และคุณธรรมเป็นหลักปฏิบัติ
6. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้ มีความเข้าใจและเห็นความจำเป็นของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน เพื่อนนักเรียน อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง และบุคลากรอื่น ๆ ทั้งฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายมหาวิทยาลัย
7. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างมีระบบ ว่าจำเป็นต้องอาศัยทั้งความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และการวางแผนการทำงาน

8. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้สภาพสังคมครูอาจารย์ และวิธีการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม เพื่อการปรับปรุงและยืดหยุ่นนอกระบบ ค่านิยม และแนวทางดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม

9. * นักศึกษาฝึกสอนจะได้เรียนรู้ปัญหาของโรงเรียนและวิธีการแก้ปัญหาตามความเป็นจริง

10. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้โครงสร้างและระบบการบริหารโรงเรียน เป็นการเสริมประสบการณ์ในภาคทฤษฎีจากมหาวิทยาลัย

11. นักศึกษาฝึกสอนได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในฐานะผู้นำชุมชน หรือผู้ตามรวมทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดีตามความเหมาะสม

12. นักศึกษาฝึกสอนจะได้เรียนรู้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน รวมทั้งหลักจรรยาบรรณครูที่ถือปฏิบัติกัน

13. นักศึกษาฝึกสอนได้มีส่วนเผยแพร่ชื่อเสียงและเกียรติคุณของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยที่เป็นสถาบันการศึกษาและของตนเองด้วย

14. นักศึกษาฝึกสอนจะเกิดความภาคภูมิใจและมีความเชื่อมั่นตนเองอันเนื่องจากการได้รับการยอมรับจากสังคม โดยผู้ทรงคุณวุฒิในทางศึกษาศาสตร์

15. นักศึกษาฝึกสอนจะมีประสบการณ์และข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพครูอาจารย์ที่ดีในอนาคตเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วหรือไม่ต่อไป

จากความสำคัญของการฝึกสอนดังกล่าว สถาบันการผลิตครูทุกแห่งจึงควรได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินการจัดการฝึกสอน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนที่กำหนดไว้

จุดมุ่งหมายของการฝึกสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2523: 7-8) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายเฉพาะของการฝึกสอนว่า เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอน

1. ได้ประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับนักเรียน
2. ได้ศึกษาการจัดการบริหารโรงเรียนอย่างใกล้ชิด
3. ได้เห็นปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียนและคิดค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นราย ๆ ไป
4. ได้ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้เรียนและรู้จักยืดหยุ่นบ้างโดยอาศัยปัญหาที่เกิดขึ้นและความจริงที่เกี่ยวกับนักเรียนเป็นรากฐาน
5. ปรับตัวให้เข้ากับสังคมในฐานะที่เป็นครู
6. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตฝึกสอน นักเรียน ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสถาบันฝึกสอน
7. เผยแพร่เกียรติคุณและชื่อเสียงของสถาบันและของนิสิตเอง โดยยึดมั่นในการทำความดี ในด้านการปฏิบัติงาน และการปรับตัวให้เข้ากับครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียน
8. ดำเนินงานภายใต้ระเบียบข้าราชการครูและการนิเทศของสถาบันฝึกสอนและทางคณะฯ
9. ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางส่วนบุคคลของตนเอง (Personal Growth) เพราะในการช่วยให้ผู้อื่นเจริญเติบโตขึ้น นิสิตมีโอกาสช่วยตนเองได้อย่างมากด้วย
10. แสดงความเป็นผู้นำในชั้นที่ฝึกสอน โดยการทำหน้าที่เป็นครูของนักเรียน ขณะเดียวกันก็ได้แสดงความเป็นผู้ร่วมงานที่ดี โดยช่วยเหลือเพื่อนนิสิต และอาจารย์นิเทศก์ ฝ่ายโรงเรียนทำหน้าที่สอนนักเรียน
11. ได้ศึกษาความเข้มแข็งและความอ่อนแอในเรื่องบุคลิกภาพของตนเอง และเพื่อนนิสิตด้วยกัน
12. ได้ฝึกตัวให้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการเตรียมงาน และรู้จักแบ่งเวลาทำงานได้เหมาะสม

เอ็ดเวิร์ด เอ.พีเรส (Edward A.Pires 1969: 8-9) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของนักศึกษาฝึกสอนในการที่จะนำเอาทฤษฎีทั้งหลายที่เรียนมาสู่การปฏิบัติ
2. เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
3. เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวางและมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
4. เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เข้าใจถึงบทบาทที่แท้จริงของครู
5. เพื่อพัฒนานักศึกษาฝึกสอนให้เข้าใจถึงภาระหน้าที่ของครู โดยเขาได้มีโอกาสคุ้นเคยกับสภาพและปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน
6. เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงานและกลุ่มคนในชุมชน

นิมิตวาล ทศวัฒน์ (2516: 2) กล่าถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้นำความรู้ทางด้านทฤษฎีที่ได้เรียนมา ไปใช้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสตัดสินใจว่าตนมีความต้องการที่จะเป็นครูจริงหรือไม่
2. เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะในการสอนให้มีความชำนาญ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติ เพื่อไปประกอบอาชีพครูให้บังเกิดผลดีแก่งานในหน้าที่
3. เพื่อให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์โดยตรงจากโรงเรียนก่อนออกไปประกอบอาชีพ
4. เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้พิจารณาความสามารถของนักศึกษาที่จะออกไปประกอบอาชีพครูในอนาคต

จากจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกสอนก็คือ เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษาที่ทำการฝึกสอนได้นำเอาความรู้ ความเข้าใจจากการศึกษาภาคทฤษฎีไปใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติในโรงเรียน และมุ่งพัฒนาให้บัณฑิตนักศึกษามีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม มีความเชื่อมั่นในตนเอง เข้าใจและรู้บทบาทหน้าที่ของความ เป็นครู และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู

ความหมายและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ต่าง ๆ กัน หลายลักษณะ เช่น

การนิเทศ หมายถึง การสอน การแนะนำ การช่วยเหลือ การชี้แนวทางหรือทิศทางและเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติงาน (เจริญผล สุวรรณโชติ 2524: 115)

สาย ภานุรัตน์ (2511: 11) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า การนิเทศคือ ความพยายามอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งด้านการเรียนการสอน และเป็นความช่วยเหลือให้คนเติบโตและพึ่งตนเองได้ และนำผู้ที่พึ่งตนเองไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป

ดังนั้นการนิเทศการศึกษานิจเป็นคำแนะนำ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งฉามรา ผลัดสุระ (2524: 15) ก็ได้สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาน่า เป็นความพยายามของผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่ครูหรือนักศึกษาฝึกสอน ในการปรับปรุงส่งเสริมด้านการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุษา วัชรินทร์เสวี (2523: 11) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง การทำหน้าที่เชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติให้สัมพันธ์กันของนักศึกษาฝึกสอน ภายใต้อการนิเทศอย่างใกล้ชิดจากอาจารย์ผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอน โดยมุ่งให้นักศึกษาฝึกสอนได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถที่จะออกไปเป็นครูในอนาคต

วิรัตน์ พงษ์พิจิตร (2528: 18) ได้สรุปความหมายของการนิเทศการฝึกสอนว่า เป็นความพยายามของอาจารย์นิเทศก์และคณะครูในสถาบันฝึกสอนช่วยกันแนะนำช่วยเหลือนิสิตฝึกสอนให้สามารถพัฒนาการสอนของตนไปในทางที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้นิสิตฝึกสอนเป็นครูที่ดีในอนาคต

วาณี เอี่ยมศรีทอง (2529: 14) ได้สรุปว่า การนิเทศการฝึกสอน หมายถึง การชี้แจง การสาธิต การให้คำแนะนำ การตรวจตรา และการดูแลนักศึกษาให้สามารถ นำเอาทฤษฎีที่ได้เรียนจากวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรวิชาครู นำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง และฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ซึ่งรวมทั้งงานด้านการสอนและงานอื่น ๆ ที่ครูทั่วไปพึงปฏิบัติ

สรุปความหมายของการนิเทศการฝึกสอน ได้ว่า หมายถึง ความพยายามของ อาจารย์นิเทศทุกฝ่ายในการให้คำแนะนำ ชี้แจง ช่วยเหลือ ดูแล นักศึกษาฝึกสอนให้สามารถ ปฏิบัติงานในหน้าที่ครูได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง อันจะส่งผลให้นักศึกษาฝึกสอนเป็นครูที่ดีในอนาคต

ความจำเป็นของการนิเทศการฝึกสอน

อัจฉรา ประไพตระกูล (2519: 18) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการฝึกสอน ไว้ดังนี้

1. การนิเทศจะช่วยให้นิสิตมองเห็นลู่ทางที่จะนำเอาเนื้อหาวิชาและทฤษฎีทางการศึกษาไปทดลองปฏิบัติใช้ในสภาพการเรียนที่แท้จริง
2. ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศในฐานะผู้มีประสบการณ์มาก่อนจะช่วยให้นิสิตได้เข้าใจตนเองว่า มีความรู้ความสามารถแม่นยำเพียงใด
3. การนิเทศจะทำให้นิสิตเกิดความอบอุ่นใจ มีความมั่นใจในการสอน
4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนิสิตในระหว่างภาคปฏิบัติ
5. อาจารย์นิเทศจะได้มีโอกาสร่วมแก้ปัญหาการฝึกสอน ซึ่งจะยุ่งยากซับซ้อนกว่าที่นิสิตเคยประสบในสถานการณ์สมมติ

จากผลการวิจัยของแบนดาวาล (Bandawal 1974: 3558-A) ได้เสนอแนะว่า ในขณะที่นักศึกษากำลังฝึกอบรมในชั้นเรียน ควรมีโอกาสที่นิเทศคอยควบคุมอย่างใกล้ชิด

และจากผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการการนิเทศการสอนของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตฝึกสอนต้องการความช่วยเหลือจากอาจารย์นิเทศก์ในสองสัปดาห์แรกในระดับมาก โดยเฉพาะด้านเนื้อหาวิชา วิธีการและเทคนิคการสอน (สุจริต เพ็ชรชอบ และ อัจฉรา ประไพตระกูล 2522: 53-56) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จินตนา สุนทรวิภาค ปัญญา เลิศศิริ ประสาท อีอนอก และเรวัตพร พรหมเพ็ญ (สังัด อุทรานันท์ 2531: 86) ซึ่งพบว่านักศึกษาที่มีความต้องการได้รับการนิเทศในเรื่อง การแนะนำเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ การแนะนำเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ การจัดทำแบบฝึกหัด การแนะนำเกี่ยวกับการวางตัวเป็นครู

ดังนั้นการนิเทศการสอนจึงมีความจำเป็นต่อนักศึกษาฝึกสอนเป็นอย่างมากและในการนิเทศการสอนนั้น ผู้นิเทศซึ่งได้แก่อาจารย์นิเทศก์ควรทราบถึงจุดมุ่งหมายการนิเทศการสอน เพื่อให้การดำเนินการนิเทศได้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น และเป็นการนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน

วันที่ ทองใหญ่ ณ อยุธยา (2523: 16-17) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน ไว้ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาว่านักศึกษาสามารถนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนไปปฏิบัติได้หรือไม่ จะได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือได้ถูกต้อง
2. เพื่อพิจารณาว่า นักศึกษาสอนไปตามหลักสูตรที่กำหนดให้หรือไม่
3. สามารถทราบความต้องการของนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายบุคคลได้ เมื่ออาจารย์นิเทศก์ได้นิเทศเป็นรายบุคคล
4. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้สามารถสำรวจตนเองได้ว่า มีข้อดีและข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขอย่างไรบ้าง
5. เพื่อจะได้เสนอแนะเกี่ยวกับกลวิธีการสอนที่ดีให้แก่ศึกษาฝึกสอน

6. เพื่อจะได้ฝึกการเป็นผู้นำของนักศึกษาฝึกสอน
7. เพื่อเป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาฝึกสอน ในกรณีที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการฝึกสอน
8. เพื่อช่วยพัฒนานักศึกษาฝึกสอนในเรื่องเจตคติต่อวิชาชีพและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงานและประชาชนในชุมชนได้อย่างดี
9. เพื่อช่วยประเมินผลการสอนของนักศึกษาฝึกสอน

พีเรส (Edward A. Pires 1969: 112-113) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกสอน ซึ่งสรุปได้ว่า การนิเทศการฝึกสอนเป็นการช่วยเหลือ แนะนำนักศึกษาฝึกสอนในการนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่ศึกษาไปปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้อง และเกิดความมั่นใจ อันจะส่งผลให้นักศึกษาเป็นครูที่ดีได้ในอนาคต

นาฏยา อุกฤษฏ์ดุขฎฐ์ (2528: 20) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกสอนว่า เพื่อเป็นการช่วยเหลือ แก้ไข ปรับปรุง เพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นกับนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นและสำคัญต่ออาชีพครู ในขณะที่นักศึกษาฝึกสอนได้ออกไปทดลองนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนในชั้นเรียนไปปฏิบัติจริง ไม่ใช่การไปประเมินผลการทดลองสอนของนักศึกษาฝึกสอนเพื่อตัดสินใจว่านักศึกษาสอนได้ดีหรือไม่ ไม่ใช่การคอยจับผิดหรือตำหนินักศึกษาฝึกสอนเมื่อเกิดการผิดพลาดในการฝึกทดลองสอน

วาณี เอี่ยมศรีทอง (2529: 20) ได้สรุปว่า การนิเทศการฝึกสอนมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถนำทฤษฎีไปประยุกต์ในสภาพการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และมุ่งพัฒนาให้นักศึกษาฝึกสอนเป็นครูที่ดีตามจุดมุ่งหมายของการฝึกสอน

ดังนั้นในการนิเทศการฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ควรตระหนักอยู่เสมอว่า การนิเทศการฝึกสอน คือการสอนชนิดหนึ่งมิใช่เป็นการทดสอบเพื่อประเมินผล แต่เป็นความพยายามที่จะช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนให้ดีขึ้น (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมการฝึกหัดครู 2521: 84)

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกสอน คือ เพื่อเป็นการช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา ชี้แจง แก่นักศึกษาฝึกสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเป็นครูและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ตลอดจนเป็นการช่วยให้ นักศึกษาฝึกสอนประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของตน โดยอาจารย์นิเทศก์ต้องยึดหลักว่า การนิเทศคือการสอน ไม่ใช่เป็นการทดสอบ หรือจับผิดนักศึกษาฝึกสอน

ในการนิเทศการฝึกสอนนั้น บุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดคนหนึ่ง ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ เพราะเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะหรือสถาบันฝึกหัดครูให้ไปทำหน้าที่นิเทศ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอน นอกจากนี้ก็ยังทำหน้าที่ประสานงานระหว่าง คณะและสถาบันฝึกสอนด้วย

บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์

จากรายงานการสัมมนาเรื่อง "แนวทางใหม่ของการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524: 69-70) ได้กำหนดหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ หน้าที่ทั่วไป และหน้าที่นิเทศการสอน

หน้าที่ทั่วไป มีดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนฝึกสอน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดส่งนักศึกษาไปฝึกสอน
2. เป็นผู้ประสานงานกับนักศึกษา อาจารย์พี่เลี้ยง อาจารย์ใหม่และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. อำนวยความสะดวกในการเดินทาง ไปประจำหน่วยและเดินทางกลับของนักศึกษา
4. จัดทำเอกสาร คู่มือครู และวารสารที่เกี่ยวกับการฝึกสอน

5. จัดทำสวัสดิการเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักศึกษา ได้แก่
 - การเงิน อนามัย จดหมาย และพัสดุ
 - ยารักษาโรค และการรักษาพยาบาล
 - ที่พักและเครื่องใช้
6. เป็นที่ปรึกษาของนักศึกษา
7. ควบคุมดูแล และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในหน่วยฝึกสอน
8. สำรวจ พิจารณา คัดเลือก ขยาย และยุบหน่วยฝึกสอน
9. ควบคุมความประพฤติ ดูแลทุกข์สุข และความปลอดภัยให้แก่นักศึกษา
10. แนะนำนักศึกษาเกี่ยวกับงานบริการชุมชน
11. ศึกษารวบรวมสถิติ ข้อมูล และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการศึกษาของท้องถิ่นแก่คณะอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู และผู้เกี่ยวข้องเพื่อเป็นหนทางในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน
12. ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนในการปรับปรุงโรงเรียนและพัฒนาท้องถิ่น

หน้าที่ในเทศการสอน มีดังนี้

1. ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาในด้านการสอน การปกครองชั้น การจัดห้องเรียน การจัดกิจกรรม การปรับปรุงโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน
2. การสังเกตการสอนของนิสิต ช่วยเหลือให้คำแนะนำข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการสอน
3. แนะนำนิสิตเกี่ยวกับการจัดหา การทำ และการเลือกใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดจนแหล่งวิชาในชุมชน
4. ตรวจ แนะนำการทำบันทึกการสอนและโครงการสอน
5. วัดผลและประเมินผลการฝึกสอน
6. แนะนำระเบียบปฏิบัติและวินัยครู
7. เป็นวิทยากรให้แก่ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษา
8. จัดปฐมนิเทศเพื่อเตรียมตัวนักศึกษาให้พร้อมที่จะออกไปปฏิบัติงานฝึกสอน

9. จัดสัมมนาและอบรมนักศึกษา อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์ใหญ่ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง
10. สาธิตการสอนเพื่อ ปรับปรุงคุณภาพของการสอน
11. แนะนำนักศึกษา อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์ใหญ่ ในการนำนวัตกรรมทางการสอนมาใช้
12. แสดงนโยบายและชี้แจงข้อสงสัยเกี่ยวกับงานของโครงการฝึกสอนให้กับผู้เกี่ยวข้องทราบ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2523: 125-130) ได้กล่าวถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ว่า ไม่ควรจำกัดอยู่แต่เพียงการไปดู แนะนำ สังเกต หรือควบคุมการสอนของนิสิตเท่านั้น เพราะอาจารย์นิเทศก์ต้องไปพบปะกับบุคลากรอื่น ๆ ของโรงเรียนฝึกสอนและทำงานร่วมมือกัน ดังนั้นอาจารย์นิเทศก์จะต้องเข้าใจบทบาทของตนให้ดีเสียก่อน ในอันที่จะทำให้ผลงานนิเทศน์ก เรียนหรือนักศึกษาฝึกสอน ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บทบาทของอาจารย์นิเทศก์อาจจำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ

1. บทบาทในด้านเป็นนักประชาสัมพันธ์ของสถาบันผลิตครู และประสานโยงให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่าง โรงเรียนที่ไปฝึกสอนกับสถาบันผลิตครู
2. บทบาทในด้านเป็นผู้นิเทศงานทางด้านวิชาการแก่นักศึกษาฝึกสอน
3. บทบาทในด้านเป็นผู้ร่วมทำงานและประสานงาน

เจริญผล สุวรรณโชติ (2524: 134-138) ได้กล่าวว่า อาจารย์นิเทศก์ที่ดีต้องมีบทบาทที่พึงปฏิบัติ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ความเข้าใจอันดีและการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน
 - 1.1 อาจารย์นิเทศก์ควรสร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาฝึกสอนในทางที่จะทำให้ นักศึกษาเกิดความรู้สึก ว่า อาจารย์นิเทศก์คือ ผู้ที่จะให้คำปรึกษาทางวิชาการมากกว่าที่จะคิดว่าเป็นผู้คอยวิพากษ์วิจารณ์

- 1.2 อาจารย์นิเทศก์ต้องรู้จักนักศึกษาฝึกสอนที่อยู่ภายใต้ความดูแล โดยมีบันทึกและจดเรื่องราวต่าง ๆ ไว้
 - 1.3 อาจารย์นิเทศก์ควรพบดูและทักทายกับนักศึกษาฝึกสอน ถ้ามีเวลาควรให้คำปรึกษาและคำแนะนำเป็นรายบุคคล
 - 1.4 ควรให้คำปรึกษาเกี่ยวกับข้อบังคับและเรื่องอื่น ๆ
 - 1.5 ควรดูแลให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน
 - 1.6 ควรจะได้ดูนักศึกษาฝึกสอนที่ออกฝึกสอนทุกคน ตามโครงการที่จัดไว้
 - 1.7 ควรมีส่วนในการประเมินผลนักศึกษา โดยได้มีการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับอาจารย์พี่เลี้ยง
2. การไปเยี่ยมโรงเรียนฝึกสอน
 - 2.1 อาจารย์นิเทศก์ควรทำงานอย่างใกล้ชิดกับบุคลากรโรงเรียนฝึกสอน
 - 2.2 อาจารย์นิเทศก์ต้องไปโรงเรียนฝึกสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวินิจฉัยให้ทราบว่าโรงเรียนนั้นเหมาะสมที่จะเป็นโรงเรียนฝึกสอนหรือไม่
 - 2.3 อาจารย์นิเทศก์ต้องเป็นผู้ดูแลนักศึกษาฝึกสอนและช่วยให้นักศึกษาเข้าใจบทบาทของเขา
 - 2.4 เพื่อการปรึกษาหารือร่วมกันทั้งสามฝ่าย คือ อาจารย์นิเทศก์ นักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์พี่เลี้ยง
 3. การทำงานร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยง
 - 3.1 ในตอนต้นเทอม อาจารย์นิเทศก์ต้องถือเป็นหน้าที่ของตนในการที่จะประชุมนิเทศให้อาจารย์พี่เลี้ยงเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน
 - 3.2 ควรจัดให้มีการสัมมนาร่วมกันกับอาจารย์พี่เลี้ยงซึ่งควรจัดให้สัปดาห์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
 - 3.3 ควรหาตำราและข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษาและข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกสอนที่เป็นประโยชน์ให้แก่อาจารย์พี่เลี้ยง

4. การติดต่อหรือประสานงาน

4.1 ประสานงานกับทางโรงเรียนฝึกสอน

4.2 ร่วมประชุมปรึกษาหารือกับบุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

4.3 แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอาจารย์นิเทศก์คนอื่น ๆ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527: 16) ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ ดังนี้

1. นิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนิสิตให้สอดคล้องกับนโยบายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของคณะกรรมการ และสถาบันฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. ตรวจสอบแก้ไขบันทึกเตรียมการสอนของนิสิต พร้อมทั้งอธิบายให้นักนิสิตเข้าใจ
3. สังเกตการสอนในชั้นเรียน และบันทึกผลการนิเทศการสอนแต่ละครั้ง เพื่อติดตามผลพัฒนาทางการสอนของนิสิต
4. พบนิสิตเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเพื่อรับทราบปัญหาในการฝึกปฏิบัติงาน และแนะแนวทางในการแก้ปัญหา
5. พบปะปรึกษาหารือเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของนิสิตร่วมกับอาจารย์ฝ่ายโรงเรียน เพื่อให้การนิเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตรงกัน
6. สังเกตพฤติกรรมทั่วไปนอกชั้นเรียนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้ว บันทึกผลการพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
7. พบกับผู้บริหารของโรงเรียน เพื่อรับทราบนโยบายเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและเพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีตามโอกาสอันควร
8. ประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตเป็นระยะตามที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พร้อมทั้งรวบรวมและสรุปผลการประเมินส่งคณะกรรมการดำเนินงานประสบการณ์วิชาชีพ
9. เข้าร่วมการประชุมนิเทศ และการสัมมนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
10. สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะให้แก่คณะกรรมการดำเนินงานประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้มีประสิทธิภาพ

หน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ประณีตพรรณ โสภณวิวัฒน์สกุล และ พิชราภรณ์ นสวัต
2531: 5-6) มีดังนี้

หน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ทั่วไป

1. ส่งตัวนักศึกษาตามกำหนดเวลา
2. ประสานงานกับโรงเรียนฝึกสอนและใน เรื่องต่อไปนี้
 - 2.1 ประสานงานกับผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดและ
อาจารย์ที่เลี้ยงกับงานการฝึกสอนและการนิเทศ
 - 2.2 ประสานงานกับฝ่ายวิชาการ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ชั่วโมงสอนตาม
สายวิชาเอก อย่างน้อย 8 คาบต่อสัปดาห์
 - 2.3 รวบรวมคะแนน วป.1 และ วป.2 (แบบประเมินผลการฝึกสอน)
จากฝ่ายวิชาการ
3. ประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา และใน เรื่องดังต่อไปนี้
 - 3.1 รับฟังปัญหาที่นักศึกษาฝึกสอนจากอาจารย์นิเทศก์ที่ประจำวิชา
 - 3.2 ร่วมมือกับอาจารย์นิเทศก์ประจำวิชาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
ที่เกี่ยวกับการสอน ตลอดจนการปฏิบัติตนของนักศึกษา
4. ประสานงานเกี่ยวกับนักศึกษาฝึกสอน ใน เรื่องดังต่อไปนี้
 - 4.1 ดูแลความประพฤติและการแต่งกาย
 - 4.2 ดูแลการทำโครงการสอนและบันทึกการสอน
 - 4.3 ตรวจสอบบันทึกกิจกรรม
 - 4.4 นิเทศการสอนในชั้นเรียนไม่ต่ำกว่า 3 ครั้งต่อนักศึกษา 1 คน
 - 4.5 จัดประชุมนักศึกษาฝึกสอนในโรงเรียนที่รับผิดชอบอย่างน้อย
เดือนละครั้ง
 - 4.6 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโรงเรียน
 - 4.7 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการสอนและการปรับตัวกับบุคลากรใน
โรงเรียน

4.8 ตรวจรายงานการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน

4.9 ให้คะแนน วป.1 และ วป.2

5. ทำคะแนนการฝึกสอน (วป.3 และ วป.4) เพื่อส่งคณะกรรมการจัดการฝึกสอนตามกำหนดเวลาแต่ละภาค

หน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา

1. ตรวจโครงการสอนและบันทึกการสอนอย่างละเอียด
2. ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการสอนในด้านเนื้อหาวิชา เทคนิคการสอนและการใช้สื่อในการสอน
3. ประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ทั่วไปในการนิเทศการสอน เพื่อปรับปรุงการสอนของนักศึกษา
4. ประสานงานกับอาจารย์พี่เลี้ยงเพื่อปรับปรุงการสอน ตลอดจนการปฏิบัติตนของนักศึกษา

สรุปได้ว่าอาจารย์นิเทศก์ ควรมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้คือ

1. ทำการนิเทศนักศึกษา โดยเฉพาะเรื่องการแนะนำเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ การแนะนำการใช้สื่อการสอน การจัดทำแบบฝึกหัด การแนะนำเกี่ยวกับการวางตัวเป็นครู
2. มีส่วนร่วมในโครงการวางแผนการสอนร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน
3. จัดประชุมปรึกษาหารือกับนักศึกษาฝึกสอน
4. ประสานงานระหว่างอาจารย์นิเทศก์กับอาจารย์พี่เลี้ยง คณะ และโรงเรียนฝึกสอน
5. เป็นที่ปรึกษาทางด้านวิชาการและการจัดกิจกรรมให้แก่นักศึกษา อาจารย์พี่เลี้ยง และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ
6. ร่วมปรึกษาหารือกับอาจารย์นิเทศก์ด้วยกัน อาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์ใหญ่

7. จัดประชุมสัมมนาอาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ร่วมกันเพื่อทราบวัตถุประสงค์ เกณฑ์การประเมินผล เป็นต้น โดยกระทำเป็นระยะ ๆ ควรเริ่มตั้งแต่ก่อนการฝึกสอน
8. ดูแลนักศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบ ทั้งในด้านการฝึกสอน ความประพฤติ การวางตน เป็นต้น
9. สังเกตการสอนในชั้นเรียน ตลอดจนพฤติกรรมทั่วไปนอกห้องเรียน
10. ประเมินผลความก้าวหน้าหรือการพัฒนาการของการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน
11. ตรวจสอบโครงการสอน บันทึกการสอน บันทึกกิจกรรม
12. ควรมีส่วนร่วมในการบริหารงานหน่วยฝึกสอน
13. ตรวจสอบติดตามนักศึกษาในการนำเอาหลักการและทฤษฎีไปใช้ในภาคปฏิบัติ
14. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
15. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จะประโยชน์ต่อโครงการฝึกสอนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบริหารงานการฝึกสอน
16. จัดบริการด้านสวัสดิการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาฝึกสอน

คุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์

เนื่องจากอาจารย์นิเทศก์ เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อการฝึกสอน จึงได้มีแนวคิดและข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะมาทำหน้าที่อาจารย์นิเทศก์ไว้หลายทัศนะด้วยกัน ดังนี้

เจริญผล สุวรรณโชติ (2524: 139-140) ได้เสนอว่าอาจารย์นิเทศก์ที่ เป็นผู้เหมาะสม ควรต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เคยเป็นครูประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษามาก่อน

2. เข้าใจในบทบาทของอาจารย์คนอื่น ๆ ในเรื่องโครงการที่ให้การศึกษา
สำหรับครู
3. เข้าใจถึงโครงการต่าง ๆ ตัวเจ้าหน้าที่ และปัญหาต่าง ๆ ของ
โรงเรียนฝึกสอน
4. จะต้องเป็นผู้ที่ศึกษาในเรื่องของการสอนและการเรียน และสามารถที่
จะวิเคราะห์ตรวจสอบและเข้าใจถึงการสอนในแง่ที่เหมาะสมกับการเรียน
5. จะต้องรับหน้าที่อย่างเต็มที่ในโอกาสที่จะได้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์
6. จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและนำเอาความคิดใหม่ ๆ มาปฏิบัติ
7. มีความเข้าใจอันดีในเรื่องการฝึกสอนและมีความรู้กว้างขวางเกี่ยวกับ
โครงการฝึกสอน
8. ทำตัวให้ก้าวหน้าในเรื่องความรู้ของตนเองอยู่เสมอ แสดงความสามารถ
ที่จะทำงานให้ได้ผลกับคนในทุกระดับชั้นความรู้ ไม่ว่าจะเป็นงานที่ทำในลักษณะตัวต่อตัวหรือ
ทำกันเป็นกลุ่ม
9. ทำตัวให้ก้าวหน้าในเรื่องความรู้ของตนเองอยู่เสมอ พยายามค้นหา
ความรู้เกี่ยวกับการฝึกสอนให้ตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยจากการอ่านหนังสือ จาก
การศึกษาเล่าเรียน จากการเข้าร่วมสัมมนาในทางวิชาการและพยายามศึกษาต่อเพื่อให้ได้
ปริญญาสูงขึ้น
10. เป็นผู้สนใจศึกษาในเรื่องวิธีการสอนที่ดีทั้งในระดับประถมและระดับ
วิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524: 102) ได้เสนอแนวคิดสำหรับ
การคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ของสถาบันฝึกหัดครู ว่าควรพิจารณาผู้ที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเชิงปฏิบัติ
2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนชั้นประถมศึกษาและมีชมศึกษามา
บ้างแล้ว
3. เป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ที่ดี สามารถจะติดต่อกับทุกคนได้ ไม่ว่าจะ
เป็นนิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ของโรงเรียนและประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นด้วย

4. เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับหน้าที่
5. เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีคุณธรรมและน้ำใจ

กรมการฝึกหัดครู (2525: 65) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ดังนี้

1. เป็นผู้มีความศรัทธาในงานนิเทศ
2. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต
4. เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักจิตวิทยาที่ใช้ในการนิเทศ
5. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นได้
6. มีจิตใจกว้างพอที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
7. มีความรู้ในงานนิเทศเป็นอย่างดี
8. เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษามาแล้ว รวมทั้งสามารถสาธิตการสอนได้
9. เป็นผู้ที่มีบุคลิก ลักษณะ และความประพฤติเหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดี และก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น
10. เป็นผู้รู้จักปรับปรุงตนเองให้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษาอยู่เสมอ

ยุพิน พิพิธกุล (2527: 231) กล่าวว่า อาจารย์นิเทศก์ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการเชิงปฏิบัติ
2. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตในการสอน
3. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต
4. เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี
5. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตที่ติดต่อการนิเทศ
6. เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีคุณธรรมและมีน้ำใจ

วิรัตน์ พงษ์พิจิตร (2528: 120-121) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสรรหาอาจารย์
นิเทศก์ว่าควรสรรหาอาจารย์นิเทศก์ที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อนิสิตนักศึกษาจะ เกิดความอบอุ่นใจ เกิดความเชื่อมั่นกล้าที่จะปรึกษาหารือ เมื่อเกิดปัญหาในขณะที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพระยะต้น
2. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพระยะต้น มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพระยะต้น
3. มีทักษะในการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระยะต้น อาจารย์นิเทศก์ควรมีความรู้ทางการนิเทศการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการนิเทศ
4. มีทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระยะต้นและเต็มใจที่จะทำหน้าที่นี้
5. มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและความรู้ในเนื้อหาวิชา เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถช่วยให้การแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพระยะต้นในการเตรียมเนื้อหา วิธีสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรในแต่ละระดับได้
6. มีทักษะในด้านภาระเรียนการสอน สามารถวิเคราะห์และเลือกวิธีสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา มีความสามารถในการสาธิตการสอนให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพระยะต้นดูได้

ประวิมลพรรณ ไชยสุวัฒนสกุล และ พัชรภรณ์ พสุวัต (2531: 4) ได้กำหนด
คุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ทั่วไป ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ไว้ดังนี้

1. มีวุฒิปริญญาตรี และเคยสอนในระดับมัธยมศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือมีวุฒิสถุสูงกว่าปริญญาตรี และเคยสอนในระดับมัธยมศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี
2. เป็นอาจารย์ในสังกัดภาควิชาหลักสูตรและการสอน หรือ เป็นอาจารย์ภาคอื่นที่กำลังทำการสอนประจำที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. เคยเป็นอาจารย์นิเทศก์ประจำวิชามาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ภาคเรียน
4. มีชั่วโมงสอนประจำไม่เกิน 12 ชั่วโมง

คุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา

1. มีวุฒิปริญญาตรี และเคยสอนในระดับมัธยมศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือมีวุฒิสองกว่าปริญญาตรีและเคยสอนในระดับมัธยมศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี
2. เป็นอาจารย์ในสังกัดภาควิชาหลักสูตรและการสอน

สมาคมการฝึกสอนของสหรัฐอเมริกา (The Association for Student Teaching 1966: 6-7) ได้ตั้งหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นอาจารย์นิเทศก์พอสรุปได้ดังนี้

1. มีประสบการณ์ในการสอนในระดับที่จะไปทำการนิเทศอย่างน้อย 3 ปี
2. ได้รับการศึกษาทางด้านที่เกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอนในระดับสูงกว่าปริญญาตรี
3. เข้าใจบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงาน
4. เข้าใจในโครงการ ปัญหา บุคลากร ของโรงเรียนฝึกสอนที่จะไปทำการนิเทศ
5. เป็นผู้ใฝ่ความรู้ในเรื่องกระบวนการเรียนการสอน สามารถวิเคราะห์ ตรวจสอบ และเข้าใจถึงการปฏิบัติการสอนที่ถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับภาคทฤษฎี สามารถเป็นผู้นำในการปรับปรุงวิธีการสอน
6. สามารถนำเอาวิทยาการก้าวหน้า และความคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนระดับที่ตนทำการนิเทศ
7. สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี สอนการสอนในระดับที่ทำการนิเทศได้
8. เป็นบุคคลที่มีความเต็มใจในการทำหน้าที่อาจารย์นิเทศก์
9. เป็นผู้มีทักษะในการเป็นผู้นำเมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถทำงานกับคนทุกระดับชั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งงานกลุ่มและงานที่ทำในลักษณะตัวต่อตัว
10. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมุ่งหมาย รูปแบบการดำเนินงาน ปรัชญา เนื้อหาของโครงการฝึกสอน โดยหมั่นศึกษาหาความรู้

11. ควรมีความรู้ในโครงสร้าง ลักษณะและกระบวนการดำเนินงานของการนิเทศ

สรุปได้ว่า ในการแต่งตั้งอาจารย์นิเทศก์ ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ เพื่อให้ได้อาจารย์นิเทศก์ที่สามารถปฏิบัติงานการนิเทศการฝึกสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณสมบัติทั่ว ๆ ไปของอาจารย์นิเทศก์ ได้แก่

1. มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย และกำลังสอนหรือเคยสอนในระดับที่จะทำการนิเทศเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี
2. เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ และปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ มีความศรัทธาในงานนิเทศ
3. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ สามารถเป็นผู้นำเอาความรู้ความคตินวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในงานนิเทศการสอนได้เป็นอย่างดี
4. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน มีความยุติธรรม
5. มีความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย
6. ได้รับการศึกษาทางด้านการศึกษา การนิเทศการฝึกสอนมาแล้ว หรือเคยได้รับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการนิเทศมาแล้ว

ความรู้ความสามารถในการนิเทศการฝึกสอนของอาจารย์นิเทศก์

อาจารย์นิเทศก์ เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่องานฝึกสอนของนักศึกษาและสถาบันผลิตครู ดังนั้นอาจารย์นิเทศก์จึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับสูง จึงมีผู้กล่าวถึงความรู้ความสามารถของอาจารย์นิเทศก์ หลายทัศนะ เช่น

ยูนิท พิพิธกุล (2527: 104-112) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่ทำการนิเทศการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับอาจารย์นิเทศก์ได้ โดยกล่าวว่า อาจารย์นิเทศก์จะต้องเตรียมตัวให้พร้อมและมีความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านวิชาการ ผู้นิเทศต้องเตรียมพื้นฐานทางด้านวิชาการเหล่านี้คือ
 - 1.1 ด้านวิชาการทั่วไป ได้แก่ การบริหาร จิตวิทยา การนิเทศ การแนะแนว โสตทัศนูปกรณ์ การวัดและการประเมินผล วิธีการสอน เป็นต้น
 - 1.2 ด้านเนื้อหาวิชา ผู้นิเทศก็ต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งในเนื้อหาวิชา ก่อนที่จะออกทำการนิเทศ

2. ด้านหลักสูตร ผู้นิเทศจะต้องศึกษาหลักสูตรอย่างถ่องแท้ โดยมีความรู้ดังนี้
 - 2.1 เข้าใจขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรอย่างถ่องแท้เพื่อจะได้นิเทศอย่างถูกต้อง
 - 2.2 เข้าใจความหมายของหลักสูตร ทั้งหลักการ จุดหมาย และ โครงสร้าง
 - 2.3 สามารถตีความจุดหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์เฉพาะวิชา ออกเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ โดยผู้นิเทศต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ในด้านวิธีการสอน เทคนิคการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
 - 2.4 รู้จักวิธีการปรับสภาพหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 - 2.5 เข้าใจหลักสูตรปัจจุบัน และเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียได้
 - 2.6 สามารถจัดลำดับเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิธีการสอน

3. ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้นิเทศต้องพยายามให้ผู้ร่วมงานทำงานอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดยต้องคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น การสร้างแรงจูงใจ ยอมรับและเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนวางตัวให้เป็นกลางในทุกเรื่อง และมีความยุติธรรม

4. ด้านเจตคติของผู้นิเทศ ถ้าผู้นิเทศมีเจตคติต่อการนิเทศไม่ดีแล้ว ย่อมทำให้งานไม่ประสบผลเท่าที่ควร ดังนั้นผู้นิเทศจะต้องมีความรักในอาชีพของตน มีความศรัทธาต่องานนิเทศ

5. ด้านดำเนินการสอน ซึ่งจัดเป็น เรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมตัว เพื่อการนิเทศ ซึ่งผู้นิเทศจะต้องศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

- 5.1 จุดประสงค์ของการสอน
- 5.2 วิธีการสอนและเทคนิคการสอน
- 5.3 ทักษะในการสอน
- 5.4 สื่อการสอนและการเลือกใช้
- 5.5 การวัดและประเมินผล

นาฏยา อุกฤษฏ์ดุษฐ์ (2528: 37-38) ได้สรุปเกี่ยวกับสมรรถภาพซึ่งหมายถึง ความสามารถหรือคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมและเพียงพอของอาจารย์นิเทศก์ว่า อาจารย์นิเทศก์วิชาคณิตศาสตร์ ควรมีสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สมรรถภาพด้านวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ความเข้าใจในด้านหลักสูตรคณิตศาสตร์ทุกระดับ
 - 1.2 มีความรู้เนื้อหาวิชาในระดับที่ทำการนิเทศอย่างลึกซึ้ง
 - 1.3 มีความเข้าใจในปรัชญาการสอน หลักการสอน วิธีการสอน ตลอดจนเทคนิคการสอน
 - 1.4 มีความรู้ความสามารถในเรื่องสื่อการเรียนการสอน
 - 1.5 มีความเข้าใจในด้านการวัดและการประเมินผล
 - 1.6 มีความสนใจในการที่จะค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอน เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนอยู่เสมอ
 - 1.7 มีความเข้าใจในด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
 - 1.8 มีความเข้าใจในด้านการนิเทศการฝึกสอน
2. สมรรถภาพในการปฏิบัติงานนิเทศการฝึกสอน
 - 2.1 มีความสามารถในการปฏิบัติงานนิเทศทั่วไป
 - 2.2 มีความสามารถในการนิเทศการฝึกสอน

- 2.3 มีความสามารถในการสังเกตการสอน
- 2.4 มีความสามารถในการนิเทศด้วยวาจาและการเขียนข้อเสนอแนะ
- 2.5 มีความสามารถในการนิเทศก่อนการฝึกสอน ระหว่างการฝึกสอน และหลังจากการฝึกสอน
- 2.6 มีความสามารถในการประเมินผลการฝึกสอน

3. สมรรถภาพด้านมนุษยสัมพันธ์

- 3.1 มีความสามารถในการสำรวจและฝึกตนเองให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในทุก ๆ ด้าน
- 3.2 มีความสามารถในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับนักศึกษาฝึกสอน

ในการฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากในการนิเทศการฝึกสอน ซึ่งในการนิเทศการฝึกสอนให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้ผู้นิเทศที่มีคุณสมบัติดีและเหมาะสม ผู้นิเทศต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ นอกจากนี้อาจารย์นิเทศก์ยังควรจะต้องมีเทคนิคในการนิเทศด้วย ดังที่ ประพนธ์ โสภณ และฐิระ ประवालพฤษ์ (2525: 86-92) ได้กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติในการนิเทศนักศึกษาฝึกสอน ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์หรือผู้นิเทศควรใช้วิธีการนิเทศหลาย ๆ แบบ ตามสภาพและความแตกต่างของนักศึกษา รวมทั้งโอกาสที่ไปนิเทศการสอน
2. อาจารย์นิเทศก์ควรเริ่มต้นจากปัญหาของนักศึกษา ไม่ใช่ผู้นิเทศเป็นผู้กำหนด
3. การไปสังเกตการสอนในชั้นเรียน ควรสร้างเจตคติที่ดีแก่นักศึกษา โดยให้เกิดความรู้สึกว่าผู้นิเทศไปนิเทศเพื่อให้ความช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการจับผิด
4. สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการพบปะหรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกสอน
5. ควรใช้เทคนิคในการวิจารณ์หรือเสนอความคิดเห็น เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกยอมรับ ซึ่งจะ เป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

6. ควรให้แรงเสริมบ้าง เช่น การให้คำชมเชย จะทำให้นักศึกษาเกิด
ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติการสอน

อ็อตโต เจ. ซิปลา (2521: 51-60) ได้เสนอความคิดในการนิเทศการฝึกสอน
ว่า อาจารย์นิเทศก์ควรมีความสามารถและเทคนิคในการนิเทศ ดังนี้

1. กำหนดงานให้นักศึกษาทำ
2. การเยี่ยมและการสังเกตการสอนในชั้นเรียน
 - 2.1 อาจารย์นิเทศก์ ควรเลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน ต้องมีความเข้าใจ
และมีไมตรีต่อกันพอสมควร
 - 2.2 การเยี่ยมชั้นเรียนต้องบอกล่วงหน้า และนักศึกษาจะต้องรู้
วัตถุประสงค์ในการเยี่ยมชั้นเรียน
 - 2.3 ในการเยี่ยมชั้นเรียนแต่ละครั้ง อาจารย์นิเทศก์ต้องเตรียมมา
อย่างรอบคอบ
 - 2.4 ต้องเข้าชั้นเรียนอย่างเรียบร้อย สงบเสงี่ยม
 - 2.5 ไม่ควรก้าวท่ายการสอนในขณะที่นักศึกษากำลังสอน
 - 2.6 ก่อนเยี่ยมชั้นเรียนควรมีการประชุมปรึกษากับครู
 - 2.7 ไม่ควรมีการประชุมปรึกษาในขณะที่เยี่ยมชั้นเรียน
 - 2.8 ต้องมีความอดทนและสนใจในการสังเกตการสอนอยู่ตลอดเวลา
 - 2.9 หลังเยี่ยมชั้นเรียนก็ต้องมีการประชุมปรึกษา
 - 2.10 ต้องพยายามค้นหาจุดสำคัญในสถานการณ์การเรียนการสอน
 - 2.11 ไม่ควรตั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเวลาให้มากนัก
 - 2.12 การจดบันทึกใด ๆ ต้องเก็บไว้เป็นหลักฐาน
 - 2.13 ไม่ควรแสดงอาการไม่เห็นด้วยใด ๆ ในห้องเรียน
 - 2.14 การจัดบรรยากาศในห้องเรียนเล็ก ๆ ไม่ใช่เรื่องที่ดีว่าเป็น
ข้อสำคัญในการสังเกตการสอน

3. นักศึกษาฝึกสอนควรได้ฝึกฝนและให้กำลังใจในการใช้นวัตกรรมทาง
เทคโนโลยี เช่น วัสดุอุปกรณ์ใหม่ ๆ วิธีสอนแบบใหม่ ๆ โดยยึดหลักดังนี้

3.1 วิธีการใหม่ ๆ นั้นต้องได้รับการทดลองมาพอสมควรว่ามีประสิทธิภาพมากกว่าหรือเท่าของเดิม วิธีการเดิม

3.2 นักศึกษาจะไม่ได้รับการตำหนิ หากผลทดลองนั้นผิดพลาดหรือไม่ได้รับความสำเร็จเท่าที่ควรหรือที่หวังไว้

4. ในการประชุมปรึกษาควรทำหลังจากการเยี่ยมชมชั้นเรียน

5. การสาธิตการสอน หลังการสาธิตแล้วต้องมีการประชุมปรึกษาเร็วที่สุด และต้องมีการประเมินผลทั้งผู้สังเกตและผู้ที่ถูกสอน

เจริญ สุวรรณโชติ (2524: 140-143) เสนอเทคนิคและวิธีการนิเทศสำหรับ อาจารย์นิเทศก์ สรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์ควรได้ไปเยี่ยมนักศึกษาฝึกสอนทุกคน รวมทั้งครูพี่เลี้ยง ด้วย
2. อาจารย์นิเทศก์ควรมีระบบในการนิเทศ เช่น ระบบการศึกษานวัตกรรมการสอน หรือมีการจัดบันทึกพฤติกรรมในการสอนของนักศึกษาฝึกสอน ว่ามีส่วนใดดี ส่วนใดควรแก้ไข และสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์การสอนได้
3. ผู้นิเทศและนักศึกษา ควรได้พบปะ สนทนาเกี่ยวกับการสอนที่ได้สังเกตมาแล้วทุกครั้ง
4. ให้ความรู้แก่นักศึกษาฝึกสอน ครูพี่เลี้ยงในการที่จะรู้จักการปรับปรุง การสอนโดยการวิเคราะห์การสอน
5. ควรได้พบกันหลังจากสังเกตการสอนแล้ว เพื่อพูดคุยเรื่องที่สังเกตเห็นมา
6. พึงคิดไว้ว่า การที่จะให้ความรู้ หรือเข้าใจให้เกิดการเรียนรู้ นั้น คนทั่วไปมีแนวโน้มการรับทางบวกมากกว่าทางลบ
7. ในการพบปะหารือกันระหว่างนักศึกษาและอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์นิเทศก์ควรใช้คำพูดให้เป็นไปในลักษณะชักจูง ให้เกิดการวิเคราะห์พฤติกรรมหรือสถานการณ์

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2521: 3) ได้ให้ความคิดเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์จะทำการนิเทศการสอนได้เป็นอย่างดีนั้นควรจะเป็นบุคคลที่มีความสามารถดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในตัวนักเรียนและนักศึกษาฝึกสอนเป็นอย่างดี
2. มีความรู้ความเข้าใจวิธีการให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นอย่างดี
3. มีความรู้และความเข้าใจสภาพสังคมของโรงเรียน ครู และนักเรียนที่ตนเองรับหน้าที่ไปนิเทศเป็นอย่างดี
4. มีความรับผิดชอบต่องานนิเทศการสอน
5. ใช้วิธีการนิเทศการสอนด้วยเหตุผลและสติปัญญา

นอกจากนี้ อาจารย์นิเทศก์ควรเป็นผู้ที่มีเทคนิคในการนิเทศการสอนดังนี้

1. เทคนิคในด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์
2. เทคนิคในด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ
3. เทคนิคในด้านการนิเทศและการประเมินผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์

เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ (2520: 145-146) ได้ศึกษาถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูส่วนกลางของประเทศไทย พบว่า อาจารย์นิเทศก์ควรมีอายุระหว่าง 31-35 ปี ควรมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ผ่านการศึกษอบรมด้านการนิเทศ ควรสอนในวิทยาลัยครูอย่างน้อย 3 ปี ก่อนออกทำการนิเทศ ตลอดจนควรมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมมาก่อน เป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในด้านวิชาความรู้ และสามารถสาธิตการสอนได้

ชิน บุญญาภาพ (2520: 134-135) ได้ศึกษาบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคใต้ของประเทศไทย พบว่า ไม่ควรจำกัดอายุและระดับการศึกษา จะผ่านการศึกษาด้านใดก็ได้ แต่ควรจะผ่านการอบรมทางวิชาการนิเทศการศึกษามา ควรมีประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษามาก่อน และสอนในวิทยาลัยครูมาก่อน

อย่างน้อย 3 ปี จะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น และมีความสามารถในการสอน

สมัย รื่นสุข (2520: 130) ศึกษาบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลางของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ไม่ควรจำกัดอายุ ระดับการศึกษา และสาขาวิชาที่จบการศึกษา แต่ก่อนออกนิเทศควรได้ทำการสอนในวิทยาลัยครูมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี และเคยประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียนประถมศึกษามาก่อน ควรมีความรับผิดชอบ มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น และมีความสามารถในการสอน

บรรจบ วงศ์ยัง (2520: 122) ทำการวิจัยบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า อาจารย์นิเทศก์ควรเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนในวิทยาลัยครูมาแล้ว 3 ปี และสอนในระดับประถมศึกษามาก่อน มีความรับผิดชอบสูง มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น และมีความสามารถในการสอน

ผลการวิจัยของ วิวัฒน์ ใจเที่ยง (2520: 127) เรื่องบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า ไม่ควรจำกัดระดับการศึกษา และสาขาวิชา เคยอบรมทางวิชาการนิเทศการศึกษา มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมศึกษา และสอนในวิทยาลัยครูอย่างน้อย 3 ปี มีความรับผิดชอบ มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น มีความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์และมีความสามารถในการสอน

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูในประเทศไทย พบว่า ได้ข้อสรุปซึ่งเป็นคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ ส่วนใหญ่ตรงกัน คือ อาจารย์นิเทศก์ควรมีประสบการณ์ในการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นระดับการศึกษาที่นักศึกษาทำการฝึกสอน ประสบการณ์สอนในวิทยาลัยครูคือทำการสอนนักศึกษาด้วย มีความสามารถในการสอน มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น มีความรับผิดชอบ

นอกจากนั้นสิ่งสำคัญที่สุด คือในการเลือกผู้มาทำหน้าที่นิเทศ ควรได้มีการกำหนดคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ไว้ ดังผลการวิจัยของ เสริมพงศ์ หงส์พันธ์ (2524: บทคัดย่อ)

ที่พบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศได้จะต้องมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ จากผลการวิจัยของ ยูสตรา (Youstra 1971 อ้างถึงใน วาณี เอี่ยมศรีทอง 2529: 277) พบว่าการมีเกณฑ์คัดเลือก มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์ และจากผลการวิจัยของ ณรงค์ ธรรมคุณ (2525: 114) ก็พบว่า ควรมีการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์โดยกำหนดเกณฑ์อย่างเหมาะสม

นอกจากคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ดังกล่าวแล้ว ผลการวิจัยของบรรจบ วงศ์ยัง (2520: 132) วิวัฒน์ ใจเที่ยง (2520: 139) เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ (2520: 148) ชิน บุญญาณภาพ (2520: 137) และสมัย รื่นสุข (2520: 149) ได้พบ สอดคล้องว่า ควรมีการเตรียมอาจารย์นิเทศก์ โดยจัดให้มีการสัมมนาอาจารย์นิเทศก์ เกี่ยวกับวิธีการสอนและการนิเทศการสอนเป็นระยะสั้น ๆ ก่อนออกทำการนิเทศ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ โทเมน อีรนรเศรษฐ์ (2521: 273-274) และลักขณา ศกุนะสิงห์ (2521: 147) ที่พบว่า ควรอบรม สัมมนา อาจารย์นิเทศก์ ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยงให้เข้าใจ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเทคนิคการนิเทศการสอน ส่วนณรงค์ ธรรมคุณ (2525: 114) สรุปผลจากการวิจัยเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศก์ว่า ควรจัดให้มีการอบรมอาจารย์นิเทศก์ เพื่อรับวุฒิบัตรทางการนิเทศแล้วจึงจะให้ทำหน้าที่นิเทศการสอนได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนิเทศการสอน

ชีสโบรซ์ (Cheesebrough 1971: 2335-A) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการนิเทศการสอนของอาจารย์นิเทศก์ว่า พบว่า อาจารย์นิเทศก์ควรให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผลตนเองด้วย นักศึกษาต้องการทราบวิธีการนิเทศ คำแนะนำเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน การปกครองชั้น ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับนักเรียน ไม่ต้องการให้มีการวิจารณ์บุคลิกลักษณะส่วนตัว ต้องการให้อาจารย์นิเทศก์ยกย่อง สนับสนุนการทำงานของตน ต้องการให้อาจารย์นิเทศก์มีบุคลิกลดี ควรเป็นผู้มีบทบาทในการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรต่าง ๆ ในโครงการฝึกสอน ควรสังเกตการสอนให้บ่อยครั้ง เพื่อจะได้ประกอบการประเมินผล อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ควรมีการติดต่อและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

แอสบี (Ashby 1973: 2428-2429-A) ศึกษาบทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยงใน ความคาดหวังของครูพี่เลี้ยงนักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์ พบว่า ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องอาจารย์นิเทศก์ควรออกนิเทศการฝึกสอนสัปดาห์ละ ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง และการนิเทศบ่อย ๆ มีความสำคัญยิ่งต่อการประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษา ส่วน ความเห็นที่แตกต่างกันคือ อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงเห็นว่า ควรใช้วิดีโอเทปในการ ประเมินผลการสอนของนักศึกษา แต่นักศึกษาฝึกสอนไม่เห็นด้วย

ไฮเทรค (Hytrek 1973: 2439-A) ได้ศึกษาบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ของ มหาวิทยาลัยตามการรับรู้ของครูพี่เลี้ยง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์นิเทศก์ควรให้ความ ช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอนทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านวิธีสอน ควรประเมินผลด้วยความยุติธรรม โดยให้ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย และควรไปเยี่ยมนักศึกษา ฝึกสอนทุก ๆ 2 สัปดาห์ โดยแจ้งให้ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาทราบล่วงหน้า

พิศวง ธรรมพันทา (2518: บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการฝึกสอนของวิทยาลัยครู บ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่า นักศึกษาฝึกสอนมีความต้องการให้อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยงสละเวลาให้แก่ นักศึกษาฝึกสอนอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอ เพื่อช่วยเหลือ แนะนำ ปัญหาต่าง ๆ นิเทศนักศึกษาฝึกสอนด้วยความตั้งใจอย่างแท้จริง และต้องการให้อาจารย์นิเทศก์ร่วมมือประสานงานกับครูพี่เลี้ยงมากขึ้นทุกด้าน

จินตนา สุนทรวิภาต (2521: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการฝึกสอนของ นักศึกษาวิทยาลัยครูระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์นิเทศก์มีงานในความรับผิดชอบ มากเกินไป ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการนิเทศ อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงขาด ประสิทธิภาพในการนิเทศและขาดการประสานงานกัน ส่วนนักศึกษาฝึกสอนมีความต้องการ คำแนะนำด้านการใช้สื่อการสอนและวิธีสอน และให้อาจารย์นิเทศก์ไปนิเทศบ่อยครั้งและ สม่ำเสมอ

ประสาธ อีออนอก (2523: บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการการนิเทศการสอน และความช่วยเหลือที่ได้รับของนักศึกษาฝึกสอนวิชาเอกภาษาไทยระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษาชั้นสูง ในวิทยาลัยครูภาคเหนือ พบว่า นักศึกษาฝึกสอนต้องการการนิเทศจาก อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการเตรียมตัวสอนและบันทึกการสอน นักศึกษาต้องการคำแนะนำการใช้หลักสูตร ด้านจุดประสงค์ของการสอน นักศึกษาต้องการคำแนะนำการเขียนวัตถุประสงค์ของการสอนด้านเนื้อหา แบบเรียน นักศึกษาต้องการตรวจแก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้องก่อนทำการสอน ด้านวิธีสอนและกิจกรรม นักศึกษาต้องการคำแนะนำการใช้กลวิธีใหม่ ๆ ในการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน นักศึกษาต้องการคำแนะนำให้รู้จัก การสอนประเภทต่าง ๆ และการเลือกใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีสอน กิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผลการสอน ด้านบุคลิกภาพ นักศึกษาต้องการ คำแนะนำเกี่ยวกับการวางตัวในฐานะครู และด้านมนุษยสัมพันธ์ นักศึกษาต้องการความเป็น กันเองจากอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง

ธานี นางนุช ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการฝึกสอนในทัศนะของอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูอุบลราชธานี พบว่า นักศึกษาฝึกสอนต้องการ ความช่วยเหลือในด้านการจัดหาหรือจัดทำอุปกรณ์การสอน ต้องการให้อาจารย์นิเทศก์ไปนิเทศ บ่อย ๆ อาจารย์พี่เลี้ยงไม่มีความรู้ ความชำนาญ ขาดการประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์นิเทศก์มีอุปสรรคเกี่ยวกับเวลาน้อยสำหรับการนิเทศฝึกสอน เพราะต้องทำภารกิจ หลายด้าน (ธานี นางนุช 2525: อ้างถึงใน สังข์ อุตสาหกรรม เล่มที่ 2 2528: 81)

นาตยา ภักธแสงไทย (2518: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการฝึกสอน ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงมี ประสบการณ์ทางการนิเทศการสอนน้อยและมึงานต้องรับผิดชอบมาก อาจารย์นิเทศก์และ อาจารย์พี่เลี้ยงไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กัน

เสริมพงศ์ หงษ์พันธุ์ (2524: บทคัดย่อ) ศึกษาและเปรียบเทียบความคาดหวัง ของผู้บริหารและอาจารย์นิเทศก์ เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพในกลุ่มวิทยาลัยครูภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประชากรทั้งสองกลุ่มเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องนักศึกษาวิชาเอกได้ออกฝึกสอน อาจารย์ภาควิชาหนึ่งจะต้องออกนิเทศ และเห็นด้วยที่จะให้อาจารย์นิเทศกับอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน เป็นผู้ประเมินผล และตัดสินผลการฝึกสอนของนักศึกษา โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประเมินผลตนเองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของวันที่ ทองใหญ่ ณ อยุธยา ที่เสนอแนะว่า ควรจัดให้นักศึกษาได้รู้จักวิเคราะห์และประเมินผลการสอนของตนเอง (2523: 175)

ชนะ วันทนน ได้ศึกษาอุปสรรคบางประการในโครงการฝึกสอนของนิสิตสาขาศึกษาศาสตร์เกษตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการฝึกสอน ได้แก่ นักศึกษาไม่ทราบจุดมุ่งหมายของการสังเกตการสอน และไม่เข้าใจ การใช้แบบฟอร์มการสังเกตการสอน อาจารย์นิเทศก์มีหน้าที่งานประจำมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจัดเวลาออกไปนิเทศ อาจารย์ที่เลี้ยงไม่ทราบหน้าที่ของตนเองอย่างละเอียด ไม่ได้รับการชี้แจงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนไม่ชัดเจน (ชนะ วันทนน 2521: อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์ เล่มที่ 2 2528: 45)

วัฒนา ชัยพงษ์ (2522: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการสอนของนิสิตฝึกสอนวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา พบปัญหาที่เกิดจากอาจารย์นิเทศก์คือ มีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกสอนอย่างเพียงพอ ขาดประสบการณ์ และขาดการประสานงานกับอาจารย์ที่เลี้ยง

กังวล เอี่ยมลำอาด (2526: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับทักษะในการนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคใต้ ได้พบว่า อาจารย์นิเทศก์มีทักษะในการนิเทศด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ทักษะด้านความเป็นผู้นำ ส่วนใหญ่อาจารย์นิเทศก์มีทักษะด้านนี้น้อย
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่วนใหญ่อาจารย์นิเทศก์แสดงออกมาในระดับมาก
3. ทักษะด้านกระบวนการหมู่พวก ส่วนใหญ่อาจารย์นิเทศก์แสดงออกในระดับ

4. ทักษะด้านการบริหารบุคคล ส่วนใหญ่อาจารย์นิเทศก์แสดงออกในระดับมาก
5. ทักษะด้านการประเมินผล ส่วนใหญ่อาจารย์นิเทศก์แสดงออกในระดับมาก

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักศึกษา เกี่ยวกับทักษะในการนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

สิง เวียน สฤณีกุล (2527: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ ตามความคิดของอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอนมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่อาจารย์นิเทศก์ปฏิบัติอยู่ทุกด้าน และผู้วิจัยยังให้ข้อสังเกตอีกว่า อาจารย์พี่เลี้ยงให้คำแนะนำการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาจารย์นิเทศก์เกี่ยวกับนักศึกษาไว้ต่ำแทบทุกด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำบันทึกการสอนและโครงการสอนด้านการสังเกตการสอน การจัดให้นักศึกษาได้สังเกตการสอนและวิจารณ์การสอนซึ่งกันและกัน ด้านการประเมินผลการสอนของนักศึกษา การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโปรแกรมการฝึกสอนให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า การแนะนำนักศึกษาฝึกสอนในการทำการศึกษาค้นคว้า และการแนะนำแหล่งวิทยากรและวัสดุอุปกรณ์การสอน โดยมีอาจารย์นิเทศก์และนักศึกษาฝึกสอนให้คำแนะนำการปฏิบัติงานไว้สูง

วันดี ทองใหญ่ ณ อยุธยา (2523: 153-158) ศึกษาเทคนิคในการนิเทศการสอนของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครู พบว่า อาจารย์นิเทศก์ปฏิบัติมากสำหรับเทคนิคการสอนในด้านต่อไปนี้ คือ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษาฝึกสอน โดยการให้ความสนใจ ซักถามปัญหาการฝึกสอนด้วยความเป็นกันเองและมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับครูพี่เลี้ยง โดยการปรึกษากับครูพี่เลี้ยงอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในเรื่องการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอนและปัญหาส่วนตัวของนักศึกษา ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับครูใหญ่ โดยการแนะนำตนเองและสนทนาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยให้ความยุติธรรมแก่นักศึกษาทุกคน แนะนำให้นักศึกษารู้จักแหล่งความรู้และสื่อการสอน ด้าน

การสอนก่อนการฝึกสอน ระหว่างการฝึกสอน และหลังการฝึกสอนแล้ว โดยให้นักศึกษาสังเกตการสอนของครูพี่เลี้ยงในสัปดาห์แรกของการสอน การสังเกตพฤติกรรมการสอนและนักศึกษาด้วยการใช้เครื่องมือการนิเทศ และการบอกเทคนิคที่ควรปฏิบัติ ผลการสอน ด้านการประเมินผล โดยการประเมินผลการทำงานและการสอนของนักศึกษาจากบันทึกการสังเกตของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง

นอกจากนั้น อาจารย์นิเทศก์ยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่า อาจารย์นิเทศก์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรในแต่ละระดับชั้นที่ทำการนิเทศเป็นอย่างดี เพื่อจะสามารถให้การแนะนำในการเตรียมเนื้อหา วิธีสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแต่ละระดับได้

วันดี ทองใหญ่ ณ อุษงยา ได้เสนอพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับอาจารย์นิเทศก์ในด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ ดังนี้

1. มีความรู้เรื่องปรัชญาการศึกษา เข้าใจวัตถุประสงค์ในด้านการจัดการศึกษา
2. มีความรู้ในด้านหลักสูตรและประมวลการสอน
3. มีความรู้ในด้านพัฒนาการเด็กและจิตวิทยา
4. มีความรู้ในด้านระเบียบวิธีสอน
5. มีความรู้ในด้านประเมินผล
6. มีความรู้ในด้านบริหารการศึกษาและนิเทศการศึกษา
7. มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่โรงเรียนฝึกสอนตั้งอยู่
8. มีความเป็นประชาธิปไตย

พฤติกรรมของอาจารย์นิเทศก์เกี่ยวกับเทคนิคในด้านการนิเทศการสอนและการประเมินผล ที่ควรนำไปปฏิบัติ คือ

1. มีความรู้เกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
2. มีความรู้เกี่ยวกับการทำและการใช้อุปกรณ์การสอน

3. มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนต่าง ๆ
4. มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การตั้ง

คำถามเป็นต้น

5. มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินผล
6. มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อทัศนูปกรณ์
7. มีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการศึกษา
8. มีความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์
9. มีความรู้เกี่ยวกับการสังเกตการสอน โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ และใช้

เทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบในการสังเกตการสอน

พฤติกรรมที่แสดงว่ามีมนุษยสัมพันธ์ที่อาจารย์นิเทศก์ควรนำไปปฏิบัติคือ

1. การมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส
2. การสร้างความคุ้นเคย
3. การยอมรับบุคคล
4. ความจริงใจ
5. การสร้างเสริมความเข้าใจพฤติกรรม และความรู้สึกของผู้อื่น
6. การปรับพฤติกรรม
7. การมีอารมณ์ขัน
8. ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ
9. การเจรจาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน
10. การถ่อมตัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถในการนิเทศการฝึกสอนของอาจารย์นิเทศก์

ไพศาล สิทธิเลิศ (2524: 130-136) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคเหนือ" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สมรรถภาพที่จำเป็นของอาจารย์นิเทศก์ด้านต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. ความรู้ความสามารถทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการฝึกหัดครู วิธีการสอนและเทคนิคการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนและการนิเทศการสอน หลักสูตรในระดับการศึกษาที่ทำการนิเทศ และทักษะการสอนในระดับการศึกษาที่ทำการนิเทศ

2. ความสามารถในปฏิบัติงานนิเทศการฝึกสอน ได้แก่ ความสามารถในการช่วยเหลือแนะนำวิธีสอนแก่นักศึกษาฝึกสอน ให้คำแนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนะนำทักษะต่าง ๆ ในการสอน ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายบุคคล และการตรวจบันทึกการสอนรวมทั้งให้คำแนะนำช่วยเหลือ ความสามารถดังกล่าวนี้ในสภาพที่เป็นจริงอาจารย์นิเทศก์มีความสามารถในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง แต่ความสามารถในบางเรื่องเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากในการปฏิบัติงาน แต่ในความเป็นจริง อาจารย์นิเทศก์พอจะมีความสามารถในการปฏิบัติอยู่บ้างไม่มากนัก เช่น ความสามารถในการแนะนำการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์และแหล่งความรู้ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในการสอนของนักศึกษาฝึกสอน ความสามารถในการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการศึกษาในการนิเทศการฝึกสอน

3. ความสามารถในการบริหารงานฝึกสอน ได้แก่ การดูแลนักศึกษาฝึกสอน ให้ปฏิบัติงานและพฤติกรรมได้ถูกต้อง แต่ในสภาพที่เป็นจริง อาจารย์นิเทศก์มีความสามารถอยู่ในเกณฑ์ต่ำอยู่หลายเรื่อง ทั้ง ๆ ที่อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติ

4. ความสามารถในการใช้มนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน อาจารย์นิเทศก์เห็นว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุด โดยอาจารย์นิเทศก์ได้ใช้มนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานทุกเรื่องอยู่ในระดับสูง

นอกจากนี้ยังพบว่าขวัญในการทำงาน และการได้รับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการฝึกสอนและการนิเทศการฝึกสอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์

ความเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์นิเทศก์ที่มีผลต่อสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน คือ

1. มีความพร้อม ความเต็มใจ ศรัทธาและอุทิศเวลาให้กับงานด้านนิเทศ
2. ได้รับการอบรมสัมมนาในเรื่องการฝึกสอน การนิเทศการฝึกสอน
3. ได้รับอบรมสัมมนาเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ วิธีการสอนใหม่ ๆ
4. มีความสามารถในด้านการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การสาธิตการสอน

5. มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่ทำกานิเทศ
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการฝึกสอน การนิเทศการฝึกสอน
7. มีประสบการณ์ในการสอนระดับชั้นต่าง ๆ
8. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
9. ให้ความสำคัญต่อการฝึกสอนการนิเทศการฝึกสอน
10. มีอิสระในการปฏิบัติงาน ตลอดจนได้รับความสะดวกในเรื่องการเดินทาง

ยานพาหนะ

สุภาพ บัวแย้ม (2527: 91-93) ได้ศึกษาถึง ความต้องการเสริมสมรรถภาพในการนิเทศประสบการณ์วิชาชีพของอาจารย์นิเทศก์กลุ่มวิทยาลัยครูนครหลวงและอาจารย์พี่เลี้ยง ได้พบว่า อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงมีความต้องการเสริมสมรรถภาพในการนิเทศประสบการณ์วิชาชีพ และต้องการเกี่ยวกับวิธีเสริมสมรรถภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงมีความต้องการเสริมสมรรถภาพในการนิเทศด้านมนุษยสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอาจารย์นิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการนิเทศแตกต่างกัน มีความต้องการเสริมสมรรถภาพไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นาฎยา อุกฤษฏ์ดุขฎี (2528: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพด้านการนิเทศการฝึกสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา พบว่า ความต้องการของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนแต่ละฝ่ายในการเสริมสมรรถภาพด้านการนิเทศการฝึกสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของความรู้ด้านวิชาการ ด้านการ

ปฏิบัติงานนิเทศฝึกสอน และด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และความต้องการของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพด้านการนิเทศการฝึกสอนวิชาคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาพบว่าไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ วาณี ลิ้มปัสวัสดิ์ และสุจิตรา สวัสดิวงษ์ (2527: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนิสิตนักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์" พบว่า

1. ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนิสิตนักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์ในด้านเนื้อหาวิชา วิธีสอน วิธีการนิเทศ คุณลักษณะและเจตคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. อาจารย์นิเทศก์มีความคิดเห็น认为自己มีความสามารถหรือปฏิบัติในด้านเนื้อหาวิชา วิธีการสอน วิธีการนิเทศและคุณลักษณะและเจตคติในระดับมากและมากที่สุด
3. นิสิตนักศึกษาฝึกสอนเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์มีความรู้ความสามารถหรือปฏิบัติในด้านเนื้อหาวิชา วิธีการสอน และคุณลักษณะและเจตคติในระดับมากและมากที่สุด แต่มีความรู้ความสามารถหรือปฏิบัติในด้านวิธีการนิเทศในระดับน้อย

วีรัตน์ พงษ์พิจิตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะตามการรับรู้ของตนเอง อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน ผู้บริหารและนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2529: 115) พบว่าสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะ ตามการรับรู้ของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน ผู้บริหารและนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีตัวประกอบร่วมที่สำคัญคือความรู้ในเนื้อหาวิชา ทักษะในด้านการเรียนการสอน ทักษะในด้านการนิเทศ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เจตคติต่อวิชาชีพครู และเจตคติต่อการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนตัวประกอบด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์และความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เป็นตัวประกอบที่พบตามการรับรู้ของอาจารย์ฝ่ายคณะ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนและนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แต่ไม่พบตามการรับรู้ของผู้บริหาร

จากการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่และคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ เทคนิคการนิเทศ
การฝึกสอน สมรรถภาพหรือความรู้ความสามารถในการนิเทศการฝึกสอน ตลอดจน
จุดมุ่งหมายของการฝึกสอน จุดมุ่งหมายของการนิเทศและความจำเป็นของการฝึกสอน ทำให้
ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความรู้ความสามารถในการนิเทศการฝึกสอนของอาจารย์นิเทศก์ในด้าน
ต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ
2. ด้านความสามารถในการปฏิบัติงานนิเทศการฝึกสอน
3. ด้านการใช้มนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานนิเทศ

ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของอาจารย์นิเทศก์ในการนิเทศการฝึกสอน
และเป็นทางนำไปสู่การเตรียมครูที่มีคุณภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการนิเทศการฝึกสอน